

Działalność Towarzystwa Miłośników Sławkowa w latach 2016 – 2023.

Towarzystwo Miłośników Sławkowa jest jedną z najstarszych organizacji społecznych w Sławkowie. Powstało w 1968 roku jako Oddział Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Olkuskiej, a jego największymi osiągnięciami było utworzenie Muzeum Regionalnego w Sławkowie – dzisiaj prowadzonego w ramach Miejskiego Ośrodka Kultury - oraz renowacja zabytkowej Austerii Miejskiej. W 1975 roku nastąpiło usamodzielnienie się Oddziału i przekształcenie w Towarzystwo Miłośników Sławkowa (w skrócie TMS). Równocześnie, Towarzystwo uchwaliło i zarejestrowało w sądzie własny statut, i tym samym uzyskało osobowość prawną. Od momentu usamodzielnienia, najważniejszym osiągnięciem TMS była integracja społeczności Sławkowa wokół działań mających na celu odzyskiwanie utraconych w 1977 roku praw miejskich na rzecz miasta Dąbrowy Górniczej (Sławków został jej 16 dzielnicą). Starania Towarzystwa jak i samych mieszkańców zostały uwieńczone sukcesem w roku 1984, kiedy Sławków po raz trzeci stał się pełnoprawnym miastem, którym jest do dzisiaj.

Towarzystwo Miłośników Sławkowa opiera swoją działalność na społecznej pracy swoich członków. Od 55 lat działa na rzecz wszechstronnego i harmonijnego rozwoju swojego miasta, jak i Zagłębia Dąbrowskiego, oraz popularyzacji jego walorów historycznych, środowiskowych, rekreacyjno-sportowych, turystycznych, kulturowych, artystycznych i społecznych. Jednym z głównych celów TMS jest ochrona materialnego i niematerialnego dziedzictwa świadczącego o lokalnej tożsamości, poprzez utrwalanie pamięci i oddawanie należnej czci ludziom, którzy walczyli, pracowali i tworzyli dla dobra narodu, państwa polskiego, regionu i samego Sławkowa. Równie ważnym zadaniem dla Towarzystwa jest integrowanie oraz zrzeszanie mieszkańców naszego miasta, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży oraz sympatyków Sławkowa, poprzez realizowane przez nas imprezy kulturalno-oświatowe, patriotyczne, rozrywkowe, turystyczne, artystyczne i towarzyskie.

Bardzo istotną częścią działalności Towarzystwa jest współpraca z władzami samorządowymi Sławkowa i regionu, urzędami i instytucjami państwowymi, szkołami i uczelniami wyższymi, instytucjami kultury oraz mediami.

Od ponad 10 lat Towarzystwo z pozytywnymi efektami bierze udział w otwartych konkursach ofert na realizację zadań publicznych, w zakresie działalności wspomagającej rozwój wspólnoty i społeczności lokalnej Sławkowa, ogłaszanych przez Burmistrza Miasta Sławkowa.

Przyznawane z tego tytułu dotacje pozwalają na realizację większości cyklicznie realizowanych przedsięwzięć. Zadanie publiczne realizowane

są nieodpłatnie przez członków Towarzystwa. TMS uczestniczy w obchodach wszystkich świąt państwowych organizowanych przez Urząd Miasta.

Ściśle współpracuje ze Sławkowskim Oddziałem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i Związkiem Stowarzyszeń "Zielony Ring Przemszy".

Do cyklicznych wspólnych imprez należą m.in. styczniowe rajdy piesze "Sławkowska Syberia" organizowane na pamiątkę wybuchu Powstania Styczniowego 1863 roku, coroczne spotkania pod zamkiem w Będzinie organizowane 22 stycznia każdego roku oraz współudział w rajdach krajoznawczych, tzw. "Ekorajdy", promujących ciekawostki przyrodnicze okolic Sławkowa. Cieszą się one dużą popularnością, szczególnie wśród dzieci i młodzieży szkolnej.

Ważnym wydarzeniem w działalności Towarzystwa było podpisanie w 2021 roku umowy z Miejskim Ośrodkiem Kultury w Sławkowie o wzajemnej współpracy i pomocy. Umowa ta owocuje realizacją wspólnych wydarzeń kulturalnych, szczególnie wystaw przygotowywanych razem z Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej Miejskiego Ośrodka Kultury w Sławkowie (CEEiK MOK).

Od lat 90. XX wieku siedzibą Towarzystwa jest nasz budynek przy ul. Rynek 10 w Sławkowie, gdzie w dużej mierze realizujemy nasze przedsięwzięcia, min. organizujemy wystawy, spotkania oraz rozpoczynamy i kończymy różnego rodzaju rajdy (patriotyczne, turystyczne i ekologiczne).

Działalność członków i sympatyków TMS w 2016 roku skupiała się głównie na odbudowaniu pomnika zamordowanych w 1940 roku przez niemieckiego okupanta dwóch sławkowskich kolejarzy, członków Organizacji Konspiracyjnej Orła Białego.

W tym celu przy TMS powołany został Społeczny Komitet Odbudowy "Pomnika Straconych na Krzywdzie"; w pracach budowlanych udział wzięło kilkudziesięciu sławkowian. Uroczyste odsłonięcie, z udziałem władz miasta i województwa, nastąpiło 3 grudnia, w 75. rocznicę zbrodni. Wszystkim zaangażowanym w pracę wręczono indywidualne podziękowania. TMS, razem z Oddziałem Światowego Związku Armii Krajowej w Sławkowie, przekazało pomnik pod opiekę uczniów Liceum Ogólnokształcącego im. Jana Pawła II w Sławkowie.

W 2017 roku została nawiązana współpraca z ówczesnym Stowarzyszeniem "Samorządne Strzemieszycy" oraz Stowarzyszeniem Przyjaciół Dąbrowy Górniczej, z którymi zainicjowaliśmy projekt utworzenia tzw. Przemysłowego Parku Kulturowego na obszarze Strzemieszyc i Sławkowa. Ostateczna wersja projektu PPK została sfinalizowana przez Dąbrowę Górniczą w 2022 roku oraz Urząd Miasta Sławkowa w 2023 roku, jako "Szlak Kruszcowy".

W 2017 roku TMS był także współorganizatorem pierwszego rajdu pn. "Szlakiem Kruszców".

12 października wspólnie z Oddziałem Będzińskiego Stowarzyszenia Autorów Polskich, zostało zorganizowane w naszej siedzibie XVII Sympozjum Zagłębiowskie, poświęconego materialnemu i niematerialnemu dziedzictwu Sławkowa w kontekście historii Zagłębia Dąbrowskiego.

W dniach 9-10 lutego **2018** roku członkowie TMS odwiedzili Lanckoronę, gdzie nawiązaliśmy współpracę z tamtejszym Towarzystwem Przyjaciół Lanckorony; tematem spotkania było zebranie doświadczeń w rewaloryzacji architektury drewnianej.

21 kwietnia zostały zorganizowane imprezy z okazji "Dnia Ziemi" min. prelekcja dr Dawida Surmika pt. "Sławkowskie smoki sprzed milionów lat".

W 2018 roku przypadły uroczyste obchody "50-lecia działalności Towarzystwa Miłośników Sławkowa", które odbyły się 29 września, w ramach tradycyjnych "Jesiennych Spotkań". W kościele parafialnym w Sławkowie podczas mszy świętej odbyło się poświęcenie i uroczystsze przekazanie Towarzystwu sztandaru, ufundowanego przez społeczeństwo Sławkowa. W siedzibie TMS otwarta została wystawa pt. "50 lat działalności TMS-u na rzecz Sławkowa". W uroczystości udział wzięli licznie przybyli parlamentarzyści z Zagłębia Dąbrowskiego, władze powiatowe oraz miejskie.

25 marca **2019** roku w siedzibie TMS odbył się wykład dr Małgorzaty Tkacz-Janik, pełnomocniczki Kongresu Kobiet ds. Stulecia Praw Kobiet, pt. "Kobiety - współtwórczynie polskiej niepodległości", na który licznie przybyły sławkowianki, jak i sławkowianie.

Dla uczczenia 80. rocznicy urodzin oraz 10. rocznicy śmierci wybitnego sławkowianina Stanisława Dróżdża, Towarzystwo Miłośników Sławkowa, którego był członkiem i jednym z założycieli, ogłosiło "2019 - ROKIEM STANISŁAWA DRÓŻDŻA". Ideą przewodnią tego wydarzenia była popularyzacja twórczości tego artysty, czyli poezji konkretnej.

W ramach "Jesiennego Spotkania", 21 września żona artysty, pani Anna Dróżdż, otworzyła wystawę pt. "O Stanisławie - osobiście". Wykład inauguracyjny wygłosiła kurator wystawy pani Elżbieta Łubowicz z Wrocławia. Całe spotkanie zakończył koncert sławkowskiego zespołu muzycznego Zbigniewa Ziętka - digital sax. Wystawę licznie odwiedziła młodzież licealna w ramach lekcji z języka polskiego.

Innym ważnym wydarzeniem było nawiązanie współpracy z Wydziałem Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Śląskiego. W ramach tej współpracy, za zgodą Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Urzędu Miasta Sławkowa, dr Maciej Mendecki oraz dr Rafał Warchulski przeprowadzili nieinwazyjne badania geofizyczne na obszarze zamku biskupów krakowskich i Starej Huty w Sławkowie.

11 grudnia Zarząd TMS zorganizował w swojej siedzibie seminarium naukowe podsumowujące w/w badania, w którym uczestniczyli profesorowie UŚ, Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków, przedstawiciele Urzędu Miasta oraz mieszkańcy.

Wyniki badań zostały również przedstawione w prasie fachowej - polskiej i zagranicznej.

Nawiązane kontakty utrzymywane są do chwili obecnej - tym razem polegają na badaniu pochówków, odnalezionych podczas prac archeologicznych przy kościele św. Jana Chrzciciela w 2023 roku.

W **2020** roku głównym wydarzeniem rocznicowym, organizowanym oraz obchodzonym w TMS, była 100. rocznica Bitwy Warszawskiej z roku 1920. W ramach tych obchodów, 26 września podczas "Jesiennego Spotkania" zostały zaprezentowane dwie wystawy rocznicowe. Pierwsza - przygotowana przez Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej w Warszawie pt. "1920-2020 Bitwa Warszawska: polskie zwycięstwo dla wolności Europy" oraz druga, przygotowana przez TMS, pt. "Polsko-bolszewicka wojna na plakaty".

Wernisaż miał charakter regionalny, bowiem uczestniczyli w nim mieszkańcy Sławkowa i Dąbrowy Górniczej oraz zaproszeni parlamentarzyści.

Ponadto w lipcu, członkowie Towarzystwa brali czynny udział w pracach wykopaliskowych na terenie Starej Huty, w pobliżu której urządzona została ekologiczna ścieżka edukacyjna, w ramach Zagłębiowskiego Parku Linearnego w Dolinie Białej Przemszy.

W **2021** roku działalność Towarzystwa została ograniczona obostrzeniami związanymi z panującą pandemią. Pomimo tego, 25 czerwca zorganizowano warsztaty plastyczne oraz wystawę pt. "Przenikanie" grupy plastycznej "SALVE", prowadzonej przez Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi w Sosnowcu, której opiekunem artystycznym jest artysta plastyk Czesław Gałużny. Całe wydarzenie odbyło się pod patronatem prezydenta Miasta Sosnowca Arkadiusza Chęcińskiego oraz Burmistrza Miasta Sławkowa Rafała Adamczyka.

Z okazji tej wystawy, Towarzystwo wydało okolicznościowy folder, a samą wystawę licznie odwiedzili sławkowianie i sławkowianki.

"Jesienne Spotkanie" zorganizowane 11 września poświęcone zostało otwarciu wystawy pt. "Kraków w Sławkowie - Sławków w Krakowie" autorstwa "Grupy Twórczej Warsztaty Fotograficzne w Krakowie" prowadzonej przez Włodzimierza Płanetę; wśród prezentowanych prac znalazły się fotografie sławkowianki Ilony Ziętek. Treść wystawy nawiązywała do historycznych związków obszarów dzisiejszego Zagłębia Dąbrowskiego z Małopolską.

15 września, we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Kultury oraz dyrekcją Liceum Ogólnokształcącego im. Jana Pawła II w Sławkowie, zorganizowana została plenerowa prelekcja dla młodzieży szkolnej pt. "Historia nazw sławkowskich ulic". Jej celem było zapoznanie najmłodszych sławkowian z historią nazw oraz dziejami ulic, przy których mieszkają.

2 października odbył się uroczysty wieczór autorski, połączony z wystawą prac malarskich pt. "Zakochaj się w Sławkowie" oraz tworzeniem obrazu na żywo przez cenionego zagłębiowskiego artystę plastyka i autora wystawy Czesława Gałużnego. Plenerowa impreza skupiła ponad 100 osób, głównie ze Sławkowa i Sosnowca. Na tę okoliczność, TMS wydał stosowny folder prezentujący poezję i prace malarskie artysty.

Wybuch wojny ukraińsko-rosyjskiej 24 lutego **2022** roku skłonił Zarząd TMS do zorganizowania z dniem 28 lutego "Punktu Zbiórki Darów dla Ukrainy" w siedzibie Towarzystwa. W ścisłym porozumieniu z Urzędem Miasta Sławkowa. Punkt działał na zasadzie dobrowolnych dyżurów członków TMS przez dwa miesiące.

Najważniejszym przedsięwzięciem w tym roku był jednak wernisaż wystawy pt. "Profesor Wiktor Zin - Architekt Piękna" zrealizowany 1 października podczas tradycyjnego "Jesiennego Spotkania". Wystawę zorganizowano w 15. rocznicę śmierci prof. W. Zina oraz 50. rocznicę programu telewizyjnego "Piórkiem i Węgłem - spotkanie w Sławkowie". Celem wydarzenia było przypomnienie postaci Honorowego Obywatela Miasta Sławkowa i Honorowego Członka TMS prof. Wiktora Zina oraz jego zasług w promowaniu Sławkowa, jego historii i zabytków. Wystawę prac prof. W. Zina otworzyła jego córka - prof. dr hab. Monika Zin.

Spotkanie uświetniła projekcja archiwalnego programu "Piórkiem i Węgłem" z dn. 4.06.1972 roku.

Przedsięwzięcie było realizowane pod patronatem Burmistrza Miasta Sławkowa Rafała Adamczyka, w ramach zadania publicznego z budżetu Miasta Sławkowa. Współorganizatorem przedsięwzięcia był Miejski Ośrodek Kultury w Sławkowie, a w szczególności Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej. Na okoliczność wystawy został wydany folder informacyjny. Wystawę i projekcję filmu obejrzało 7 klas Liceum Ogólnokształcącego im. Jana Pawła II oraz liczni mieszkańcy Sławkowa.

24 września podczas prac renowacyjnych, prowadzonych przy tzw. kościółku św. Jakuba przy ulicy Świętojańskiej, wiceprezes TMS dr Zbigniew Matuszczyk odkrył relikty murów XIII w. kościoła św. Jana Chrzciciela. W wyniku stosowanych działań i na polecenie Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach, ks. proboszcz dr Wojciech Kowalski zlecił dr Jackowi Pierzakowi przeprowadzenie ratunkowych prac archeologicznych.

Całość prac organizacyjnych oraz prac ziemnych wykonali w czynnie społecznym członkowie TMS.

W wyniku tych działań odkryto koronę murów kościoła. Z uwagi na nadchodzącą zimę, odkopane mury zostały zabezpieczone folią i zasypane piaskiem. Tym samym nie zbadano całkowitego zasięgu obiektu i nie odpowiedziano na szereg szczegółowych pytań dotyczących funkcjonowania tej udokumentowanej przez Jana Długosza budowli. Zaistniała zatem potrzeba przeprowadzenia dalszych badań, na które należało znaleźć środki finansowe. Zadanie takie przyjął TMS jako priorytetowe na rok 2023, uwzględniając to, że wszystkie prace renowacyjne przy kościółku św. Jakuba miały zostać zakończone do 25 lipca wspomnianego roku.

W **2023** roku najważniejszym i najdłużej realizowanym przedsięwzięciem Towarzystwa było dokończenie rozpoczętych wykopalisk. 15 lutego z inicjatywy TMS w Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej w Sławkowie doszło do spotkania Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Łukasza Konarzewskiego z ks. proboszczem dr Wojciechem Kowalskim,

dr Jackiem Pierzakiem, przedstawicielami Urzędu Miasta Sławkowa, Miejskiego Ośrodka Kultury oraz członkami Zarządu TMS. Po przedstawieniu wyników dotychczasowych badań przez dra Pierzaka i zapoznaniu zebranych ze znaczeniem dokonanego odkrycia dla Sławkowa i regionu oraz historii Zakonu Ducha Świętego de Saxia w Polsce, pan Łukasz Konarzewski na prośbę TMS wyraził zgodę na sfinansowanie wynagrodzenia dla kierownika badań. Natomiast Zarząd TMS zobowiązał się wziąć na siebie całość prac organizacyjnych i ziemnych oraz uporządkowanie terenu do dnia 25 lipca. Prace rozpoczęto 23 maja i zakończono 23 lipca. W pracach, oprócz członków TMS, uczestniczyli wolontariusze oraz kilkunastoosobowa grupa harcerzy z 80 Dąbrowskiej Drużyny „Złota Ósemka” im. Zawiszy Czarnego oraz 88 Dąbrowskiej Drużyny „Złoci”. Każdy uczestnik wykopalisk był zapoznawany z historią miejsca i obiektu, przy którym pracował. Zakończenie badań zostało zwieńczone wystawą pt. "Badania Archeologiczne Reliktów Kościoła św. Jana Chrzciciela w Sławkowie" podczas "Jesiennego Spotkania" 23 września. Wernisaż z udziałem zagłębiowskich parlamentarzystów oraz władz samorządowych uświetnił dr Mateusz Zimny wygłaszając referat pt. "Kim byli Duchacy? Zakon Ducha Świętego de Saxia w średniowiecznym Sławkowie". Podsumowanie wyników badań przedstawił kierownik wykopalisk dr Jacek Pierzak. Wszyscy uczestnicy prac wykopaliskowych, w tym wszystkie harcerki i harcerze oraz przedstawiciele grup eksploracyjnych wpierających TMS, otrzymali indywidualne dyplomy z podziękowaniem. Z inicjatywy TMS i dzięki porozumieniu ks. proboszcza, Urzędu Miasta oraz Dyrektora Miejskiego Ośrodka Kultury, odnalezione relikty kościoła św. Jana Chrzciciela oraz zrewitalizowany kościółek św. Jakuba, zostały włączone do sławkowskich tras turystycznych pozwalający pełniej poznawać historię Sławkowa. 2 lipca otwarto nową trasę turystyczną o nazwie "Szlak Kruszcowy", prowadzący z Dąbrowy Górniczej-Strzemieszyc do Sławkowa, przy którym znalazły się oba wspomniane obiekty. Towarzystwo realizując swoje statutowe cele, razem z CEEiK MOK w Sławkowie, czynnie włączyło się do prac nad przygotowaniem tablic informacyjnych, zamontowanych na w/w szlaku. Innymi działaniami podejmowanymi w tym roku było przygotowanie wspólnie z CEEiK MOK wystawy pt. "Powstanie Styczniowe 1863-1864" z okazji przypadającej 160. rocznicy tego wydarzenia. Wystawę otwarto 6 lutego, do kwietnia można było zwiedzać w budynku CEEiK (ul. Rynek 9), później była prezentowana w dworku na Krzykawce (woj. małopolskie). Od 11 listopada do końca miesiąca zobaczyć ją można było w siedzibie TMS. Wystawa cieszyła się wyjątkową frekwencją, bowiem w samym tylko w Sławkowie zwiedziło ją ponad 500 osób - w dużej mierze była to młodzież szkolna. 8 września 2023 członkowie TMS wzięli udział w konferencji naukowej zorganizowanej przez Muzeum Małopolski Zachodniej w Wygiełzowie, poświęconej ponownemu otwarciu Zamku Lipowiec. Podczas konferencji nawiązano kontakty z tamtejszą dyrekcją muzeum. 16 listopada członkowie TMS wzięli udział w konferencji naukowej, zorganizowanej przez Muzeum Górnśląskie w Bytomiu pt. "Ogień ujarzmiony.

Ogniska, piece, hypokausta jako źródła archeologiczne". Podczas dyskusji, wiceprezes TMS dr Zbigniew Matuszczyk, przedstawił najnowsze odkrycie w Sławkowie - hypokaustum i komina kuchennego z wewnętrznym paleniskiem - chcąc zachęcić badaczy i archeologów do podjęcia badań w naszym mieście. Rozmowy w trakcie konferencji mają zaowocować zaplanowanym spotkaniem pracowników Muzeum Górnośląskiego z pracownikami CEEiK MOK oraz członkami TMS, a będą dotyczyć wykorzystania sławkowskich zbiorów muzealnych do badań naukowych.

12 grudnia członkowie TMS w Muzeum Miejskim w Dąbrowie Górniczej zainicjowali rozmowy z prof. Dariuszem Nawrotem i dyrektorem Arkadiuszem Rybakiem w sprawie wspólnych zagłębiowskich obchodów 110. rocznicy sformowania Legionów Polskich.

W dniu 26 marca 2024 roku otrzymaliśmy nagrodę Starosty Będzińskiego za osiągnięcia w dziedzinie Twórczości Artystycznej, Upowszechniania i Ochrony Kultury. Z tego miejsca chcemy podziękować staroście będzińskiemu oraz Klubowi Radnych „Wspólny Powiat” za przyznane wyróżnienie.

11 maja po uroczystościach przy pomniku Francesco Nullo na Krzykawce odbyła się w siedzibie TMS prelekcja Henryka Madeja i dr Zbigniewa Matuszczyka pt. „Legia Włosko-Francuska w bitwie pod Krzykawką 1863 roku” zakończona spotkaniem patriotycznym „Przy powstańczym kociołku”.

Podczas "Jesiennych Spotkań" 21 września została otwarta wystawa i prezentacja książki prof. dr hab. Dariusza Nawrota pt. „Czyn Legionowy w Zagłębiu Dąbrowskim w 1914 roku”, „Legiony Polskie w Sławkowie”.

5 marca 2025 roku wspólnie z Muzeum w Sosnowcu Pałac Schoena i Centrum Edukacji Ekologicznej i Kulturowej MOK w Sławkowie odbyło się sympozjum naukowe „Badania archeologiczne i antropologiczne pochówków z kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Sławkowie”. (prelegenci: ks. dr Wojciech Kowalski, mgr Monika Łyczak, dr hab. Anita Szczepanek, mgr Katarzyna Sobota-Litwoch, dr Rafał Warchulski, dr Jacek Pierzak).

Opracowanie: dr Zbigniew Matuszczyk
inż. Jacek Skalny

Marzec 2025 r.